

Lucian Blaga în actualitate

Rostul dicționarilor, indiferent de domeniul pe care-l reprezintă, se dispune ambivalent: să informeze și să sintetizeze. Adică să devină operaționale ca instrumente de lucru. Să fie mereu în prim-plan la raportul de gardă al întrebărilor de specialitate.

De câteva decenii bune, cercetarea literaturii române i-a determinat pe câțiva critici și istorici literari să exploreze lumea tipologiilor epice sau dramatice. Așa au beneficiat de „dicționare” Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Ion Creangă, I. L. Caragiale etc. Recent, sub auspiciile colectivului Catedrei de Limba și Literatură română a Universității „1 Decembrie 1918”, din Alba Iulia, s-a tipărit un fermecător *Dicționar al personajelor din teatrul lui Lucian Blaga* (Editura Dacia, 455 pagini), coordonat de Constantin Cubleşan.

În panoplia nomenală a cărții, alături de coordonator, cunoscutul om de catedră și de condei, se află Lucian Bâgiu, Diana Câmpan, Gabriela Chiciudean, Ileana Ghemeș, Emilia Ivancu, Georgeta Orian, Mircea Popa, Carmina Tămăzlaşaru, Iuliana Wainberg-Drăghiciu, toți universitari la tânăra și importanta instituție de învățământ superior din Ardeal.

Se cuvine, mai întâi, să evidențiem nota științifică, de tip academic care confirmă o cercetare atentă, minuțioasă a lucrului în sine, mergând de la ediția princeps, până la ultima supraveghere a textului de către autor, dar și până la edițiile de teatru, îngrijite de Eugen Todoran, George Gană, Dorli Blaga.

Am inclus într-un curs universitar, *Dramaturgia interbelică*, în anul 2002, un capitol separat *Lucian Blaga* (vezi *Trăind printre cărți*, volumul 2), identificând componentele teatrale ale operei scriitorului. Mai întâi *Zamolxe*. Mister păgân (1921), *Tulburarea apelor*. Dramă (1923), *Daria*. Dramă în patru acte (1925), *Fapta*. Joc dramatic (1925), *Învierea*. Pantomimă (1925), *Meșterul Manole*. Dramă în cinci acte (1927), *Cruciada copiilor*. Dramă în trei acte (1930), *Avram Iancu*. Dramă într-un prolog și trei faze (zece tablouri) (1934), *Arca lui Noe*. Piesă în patru acte (1944), *Anton Pann*. Piesă în trei acte (postum) (1965). O informație de la profesorul Eugen Todoran preciza că în 1927, Blaga lucra la piesa *Lăcașul călător*, pe care intenționa să o monteze marele actor C. Tănase.

Se cunoaște deja că unitatea organică a operei lui Blaga se definește prin doi vectori, ușor recognoscibili: unul al viziunii, circumscrisă originilor și miticului, altul, al limbajului, tipic expresionist, primenit simbolic sau metaforic, în funcție de domeniul literar existent: poezie, teatru, filosofie, aforisme, eseuri, exegeze, studii, articole.

Scrierile lui Blaga, rezumate firești ale unei gândiri organizate, au acel sigiliu al perenității ideilor, unele de tip universal, prin care cunoașterea înainteză spre limite. De aici, prezența categorialului, a implicațiilor directe și conexe dintre *cauză/efect, particular/general, concret/abstract, temporal/ateporeal* etc.

Teatrul lui Blaga a oferit posibilitatea supraetajării modernității peste cauzalele antice, de la tragedie, la pantomimă, de la jocul dramatic, la dramă. Cu știința desăvârșită a în alcătuirea textului de teatru, Blaga n-a fost interesat în mod expres de spectacol, pentru el, acesta rămânea ca o pânză freatică în subtilitatea cuvintelor. Dacă mărturia lui Camil Petrescu cum că a văzut idei, se poate demonstra mai pe tot parcursul operei sale, pentru Lucian Blaga, ideile sunt peceti liminare, încărcate de seva substanțelor durabile. Două exemple prea bine cunoscute – *Zamolxe* și *Meșterul Manole*.

Primul, *Zamolxe*, rămâne un stâlp de rezistență al gândirii bliagene, cutreierată de informație mitologică, filosofică și arhetipală, până la timpurile contemporane autorului. Reflexivitatea de tip aristotelic se-mpletește cu credința de tip monadic, unde lupta dintre gândire și vorbire ia aspecte dintre cele care definesc dialectica hegeliană. De aceea, referințele doamnei Ileana Ghemeș sunt un model de

referințe aplicate, prin care descoperim cultură universală asumată, spirit cert de analist, exprimare meritorie. Iar faptul că autoarea articolului în cauză desprinde unele surse de lectură ale lui Blaga, precum și precizarea unor păreri din epocă despre personaj, creează sentimentul unei micromonografii de caz.

Tot un studiu de referință, și mai întins însă, este rezervat Meșterului Manole din piesa cu titlul omonim, de către Lucian Bâgiu. Aplombul cărturăresc al tânărului universitar anunță un cercetător cu stil deja format, sobru și cu o frază limpede, coerentă, cursivă.

Arătam, cu alt prilej, cât interes a depus Lucian Blaga pentru a-și impune această piesă, începând cu 1927, când a apărut la Sibiu, apoi când a văzut luminile rampei în 1929, la Teatrul Național din București (la 15 aprilie), în regia lui Soare Z. Soare. În rolurile principale: Aura Buzescu, C. Nottara, G. Calboreanu, N. Brancomir, A. Pop Marțian.

Tot în aprilie, 1929, la Expoziția Internațională din Barcelona s-au expus în Pavilionul României, secția teatrală, machete după decorurile piesei realizate la București. Mai târziu, în octombrie, într-o conferință din Berna (Elveția), președintele Pen Clubului european – Hugo Martini –, vorbea convingător despre Meșterul Manole, iar drept argument, oferea auditoriului două acte din piesă, în interpretarea teatrului din localitate. Întreg spectacolul va avea loc la 19 noiembrie 1929, la Teatrul Municipal din Berna.

Circuitul european al piesei înregistrează un popas în Polonia, la teatrul din Lwow, în anul 1934.

Întreg demersul lui Lucian Bâgiu oferit protagonistului Manole vizează acel *laudatio* adus lui *homo aedificans*, pe care Blaga l-a coborât din sfera ideilor în mitologia românească. După cum noi împărtășim bucuroși informația din finalul „fișei”, unde descoperim nume și opere de teatru sau în proză care și-au derulat subiecte mai de înaltă sau mai joasă tensiune artistică.

Oricum, întreaga piesă, în mod special însă personajul Manole, se constituie ca model *en titre* pentru ceea ce a reprezentat expresionismul în forma lui de maximă realizare, în spațiul românesc (despre modul cum gândea Blaga expresionismul, încă din 1924, vezi *Filozofia stilului și Ov. S. Crohmălniceanu – Literatura română și expresionismul*, 1971).

Aș aprecia cu un plus de virtuți analitice „fișele” de dicționar redactate pentru personajele feminine: Ana, Baba, Bacantele, Catinca Singhe, Ciuma, Coana Safta, Daria, Doamna, Erji Cârțumărița, Ileana, Ioana, Ivanca, mama, Mira, Nona, Nușca, Patrasia, Șapte femei, Vochița, Zemora. Toate „fișele” sunt probe de foc în prezentarea și interpretarea mai tuturor tinerilor cercetători, alături de analizele pertinente ale cunoscuților profesori și istorici literari Mircea Popa și Constantin Cubleşan.

Pentru comentatorul exigent și obiectiv, se cuvine să notăm grija deosebită în prezentarea personajelor secundare ori a celor episodice. Chiar a celor cu nume generice: Magul, Moșneagul, Moșul, Noe, Orbul, Tatăl, Ciobanul, Cel de pe Rug, Cioplitorul grec, Ciungul, Tânărul, Vrăjitorul, Zidarii, Zugravul.

Desigur că destule marginalii critice (!) se pot formula despre acest ingenios Dicționar-blagian. Dar, prin unitatea comentariilor conținute, el depășește pura informație și aseasonarea ei, devenind mobil de etalare a valențelor de critică și istorie literară. În același timp, incitantul șir de limbaje ale teoriei literare (din toate timpurile) escortează benefic toată întreprinderea asumată. Ca într-un sistem de vase comunicante, circulă spiritul comparatist, așezarea în context, în spectacol, în receptarea imediată sau ulterioară.

Iată o fericită notă de continuitate a istoriei tradiționale și moderne din partea colegilor noștri ardeleni.

(Marian Barbu, în „Scrisul românesc”, Revistă de cultură fondată la Craiova, în 1927, Apare sub egida Ministerului Culturii și Cultelor, Serie nouă, Anul III, Nr. 5-6 (21-22), mai-iunie 2005, p. 20).

Obs: volumul a fost onorat cu Premiul pentru exegeză blagiană în cadrul Festivalului Internațional „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, ediția a XV-a, 5-7 mai 2005; Diploma Prefecturii Județului Alba în cadrul Festivalului Internațional „Lucian Blaga”, Ediția a XXV-a, Alba Iulia, mai 2005.

Recenzii:

- Ștefan Oprea, *Un Dicționar Blaga*, „Dacia literară”, Iași, nr. 61 (4/2005), Anul XVI.
- Mircea Popa, *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga*, în „Adevărul de Cluj”, anul XVII, nr. 4411, 6 mai 2005.
- Teodor Vârgolici, *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga*, în „Adevărul literar și artistic”, 6 dec. 2005.